

Recomanacions del Consell de l'Audiovisual de Catalunya sobre el tractament informatiu de les tragèdies personals

Recomanacions adreçades especialment a les autoritats

1. Cal que les autoritats i els cossos professionals d'intervenció en emergències o catàstrofes (policia, protecció civil, rescat, bombers, etc.), davant d'una tragèdia, assumeixin l'assistència als mitjans de comunicació tot assegurant un tracte diligent i igualitari.
2. Les autoritats han d'establir, entre les seves prioritats d'intervenció en emergències, la previsió de les demandes que l'acompliment de la tasca periodística requereix (delimitar espais, facilitar l'accés, subministrar informació sobre les investigacions de les causes o els efectes de la tragèdia, les dades provades, l'estat de les víctimes, les precaucions preses i les recomanacions a divulgar).
3. Les autoritats, especialment les polítiques, han d'evitar la sobreactuació i la temptació de protagonisme durant la presència en el lloc dels accidents o esdeveniments tràgics. Haurien de renunciar a accions com les declaracions rutinàries o la convocatòria explícita de càmeres.
4. Cal utilitzar amb rigor i contenció les declaracions de «dol oficial» per evitar la sobredimensió de la tragèdia als ulls de la ciutadania.
5. Les autoritats i els mitjans de comunicació han d'informar tota la població que en qualsevol circumstància, i especialment en situació dolorosa, les persones tenen el dret de rebutjar les sol·licituds que formulin els mitjans i emparar-se en el dret a la intimitat i la privadesa.

Recomanacions adreçades especialment a les empreses audiovisuals

1. Les empreses d'informació audiovisual han de garantir la formació i l'especialització adequades d'aquelles persones en situació laboral que han de fer front a la informació de tragèdies. Cal que les empreses tinguin en compte, a més, que el treball d'informació sobre tragèdies o catàstrofes, exercit des de primera línia, pot afectar emocionalment periodistes, càmeres i altres professionals. Una formació especialitzada i una atenció o un suport adequats poden evitar riscos i millorar la qualitat del treball i del producte informatiu.
2. Les empreses d'informació audiovisual han d'assegurar una divulgació correcta entre els seus professionals dels drets de les víctimes i els seus familiars en relació amb els mitjans de comunicació.
3. Convé no incórrer en estratègies de sobreatenció mediàtica de les catàstrofes, excepte quan una informació constant o continuada sigui garantia de poder evitar l'extensió dels efectes tràgics.
4. El sentit de la mesura i les proporcions és fonamental en la política informativa d'un mitjà davant d'un desastre o una tragèdia. Cal evitar els desplegaments desproporcionats de mitjans, les connexions innecessàries o el seguidisme de les autoritats que visiten el lloc o els afectats. També l'efecte acumulatiu de l'ús reiteratiu d'unes mateixes imatges.
5. Sempre que sigui possible, és aconsellable prescindir d'aquella informació rutinària o supèrflua que no afegeix valor informatiu o que pot resultar lesiva en la privadesa dels afectats, i substituir-la per intervencions especialitzades de persones o institucions expertes, segons la naturalesa de cada esdeveniment (en medicina, arquitectura, enginyeria, psicologia, geologia, meteorologia, etc).

Recomanacions adreçades especialment als professionals de la informació audiovisual

1. Convé tenir present sempre que no és acceptable formular requeriments a les víctimes en circumstàncies inadequades, quan no disposen d'una efectiva llibertat d'elecció i decisió, o quan poden veure el seu patiment incrementat per qualsevol via. És imperatiu respectar el dret a la privadesa.
2. Cal evitar, en general i fins on sigui possible, de recórrer a la participació de menors.
3. En el curs de la informació sobre tragèdies convé donar prioritat a la reducció de les àrees de preocupació de l'audiència tan de pressa com sigui possible, per disminuir o estalviar l'angoixa de moltes persones. Proporcionar un esment clar i rigorós de les fonts i una informació detallada i precisa, provada i contrastada, és la millor manera d'aconseguir-ho.
4. Resulta recomanable, en el tractament de les tragèdies, evitar qualsevol mena d'efectes i recursos que tenen una funció preferentment espectacularitzadora.
5. Cal procurar que els plans de persones afectades no transgredeixin la seva privadesa. Incrementar pel zoom la sensació de proximitat de la càmera més enllà de la que s'obtidria per l'observació directa sovint pot vulnerar aquella privadesa.
6. No haurien d'obtenir-se ni haurien de ser emesos primers plans o plans curts de persones ferides, en estat de xoc, o en situació de patiment. En qualsevol cas, mai sense el consentiment explícit.
7. Cal tenir molta cura amb la reutilització d'imatges d'arxiu sobre esdeveniments tràgics perquè poden evocar sobtadament situacions de patiment intens a moltes persones. Aquestes imatges d'arxiu, en qualsevol cas, haurien de ser preferentment despersonalitzades i no invocar tragèdies particulars si no és imprescindible.

8. Convé introduir sempre un avís amb prou temps abans de l'emissió d'imatges d'escenes «dures», assenyalant-ne clarament les característiques i proporcionant a l'audiència l'oportunitat efectiva de renunciar a veure-les.
9. La distinció entre la cobertura en directe d'un esdeveniment tràgic, la reconstrucció documental (feta amb imatges i so pregravats) o la recreació per ficció dramatitzada, ha de ser assenyalada de manera inequívoca per no induir l'audiència a error.
10. Convé proporcionar sempre, explícitament, el context de les entrevistes o de les declaracions de testimonis directes o indirectes de les tragèdies que hagin de ser emeses. Cal especificar, per exemple, si es tracta de declaracions autoritzades per qui les realitza, si són sol·licitades per la persona afectada o si s'han obtingut mitjançant alguna altra fórmula d'acord.
11. En determinats casos, cal intervenir sobre les imatges i/o la veu per tal de preservar l'anonimat dels afectats i garantir-ne la privadesa.
12. Resulta fonamental per no suscitar temors innecessaris evitar qualsevol mena d'especulació o conjectura sobre els esdeveniments tràgics, les causes o les conseqüències.
13. En cap cas no es poden aventurar llistes de víctimes fins que no siguin oficials i comprovades. Cal assegurar també que les persones implicades i els familiars són al corrent de la informació abans de difondre-la.
14. Convé extremar la prudència a l'hora de construir discursos i seqüències de causalitat. Especialment és imprescindible no prejutjar i no incórrer en atribucions de culpabilitat ni elaborar projeccions de sospita sobre persones (conductors, maquinistes, pilots, etc.).

15. En la informació sobre tragèdies cal ser particularment amatents amb el lèxic emprat. Convé evitar adjectius, frases fetes i llocs comuns que dramatitzin i espectacularitzin innecessàriament el relat d'un esdeveniment i puguin atemorir víctimes, familiars o afectats potencials.

16. Cal extremar la cautela a l'hora d'emetre imatges de videoafeccionats. En qualsevol cas, en la utilització d'imatges pròpies o de tercers sobre tragèdies que afectin persones, resulta recomanable que les imatges hagin passat per un procés d'edició i que no siguin emeses directament. Tanmateix, la no-edició de les imatges o l'opció pel directe no eximeixen de les responsabilitats a què al·ludeix aquest document.

17. Les imatges de dolor referides a tragèdies produïdes lluny de l'àmbit immediat de referència dels mitjans que les emeten han de ser usades també amb cura especial evitant de causar, mitjançant flagrants diferències de tracte, un efecte de banalització del patiment dels «altres» en contrast amb el patiment de proximitat. Sovint les imatges que reflecteixen la fam, la pobresa o el dolor als països pobres afectats per catàstrofes poden moure a la solidaritat, però en ocasions també poden estereotipar-ne la visió i ocasionar un dany moral.

18. Convé tenir present la dificultat d'assignació ponderada de «gravetat» o d'«interès informatiu» segons el nombre de víctimes, l'estatus, la raça, l'edat, etc. per no establir comparacions implícites discriminatòries o lesives per a algunes víctimes o familiars, o qualsevol segment de la ciutadania.

19. En el cas de tragèdies provocades per grups terroristes, les expressions emprades per designar-los han de ser rigoroses i exactes. Convé evitar els malentesos derivables d'expressions com «terrorisme basc» o «terrorisme islàmic», les quals per extensió al·ludeixen a tot el poble basc i a tot l'Islam.

Recomanacions finals adreçades a la consideració general

1. En cas de tragèdia, accident o catàstrofe serà sempre prioritària, no tan sols per a les autoritats sinó també per a les empreses i els professionals dels mitjans de comunicació, atenent al seu bon criteri, la realització de tasques d'emergència i d'auxili a les víctimes, així com, evidentment, la difusió d'informacions d'urgència que puguin salvar vides o disminuir el risc de la població potencialment en perill.

2. Cal tractar, sempre, les persones afectades directament o indirectament per alguna tragèdia no tan sols com a persones dignes del major respecte sinó necessitades d'una atenció i un tracte especialment prudent i escrupolós quant als procediments.

3. La notificació prèvia als familiars és un element imprescindible, però no suficient, per fer públics els noms de persones involucrades en tragèdies, la situació personal, el domicili o la població de procedència. Aquesta mena d'informació no sempre és rellevant per a l'audiència i, en ocasions, pot incrementar el patiment. Això hauria de ser tingut en compte tant per les autoritats com per les empreses i els professionals.

4. Cal evitar fins on sigui possible, i com a norma general, el recurs a imatges de víctimes mortes, de fèretres o persones ferides. Sovint aquesta mena d'imatges són emprades com a simple il·lustració i de manera reiterativa. Així mateix, cal no difondre les imatges de funerals i de celebracions similars sense comptar amb el consentiment explícit dels familiars. Que un acte d'aquestes característiques es produeixi en un lloc públic no eximeix de protegir la privadesa de les persones afectades.

5. Finalment, el Consell de l'Audiovisual de Catalunya considera que resultaria d'utilitat, després d'haver-se produït esdeveniments tràgics, la celebració de sessions de treball entre les autoritats implicades, els col·lectius

i les associacions professionals i els mitjans de comunicació, per tal d'avaluar la feina feta, extreure'n conclusions, establir models d'actuació i millorar els procediments.